

СТРОЗЬКИЙ
КРАЄЗНАВЧИЙ ЗБІРНИК

К

К

К

К

ВИПУСК 8

Державний історико-культурний заповідник м. Острога
Острозьке науково-краєзнавче товариство
«Спадщина» імені князів Острозьких

ОСТРОЗЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ ЗБІРНИК

Збірник наукових праць

Випуск 7

Острого
2015

Редакційна група:
Микола МАНЬКО
Марія ДАНИЛЮК
Тетяна ГЛУШМАН
Олександр ГЛАДУНЕНКО

О-77 Острозький краєзнавчий збірник : збірник наукових праць / ред. кол. : М. Манько, М. Данилюк, Т. Глушман, О. Гладуненко ; Державний історико-культурний заповідник м. Острога ; Острозьке науково-краєзнавче товариство “Спадщина” імені князів Острозьких. – Випуск 8. – Острог, 2015. – 232 с.; іл.

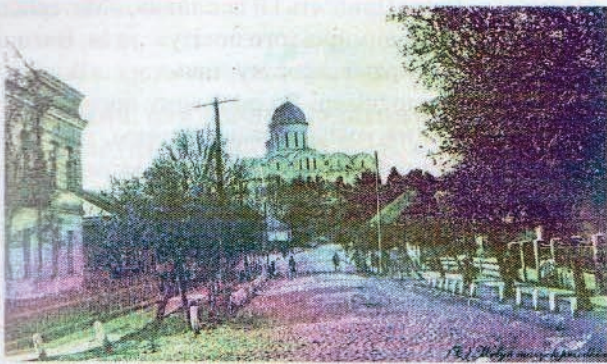
До збірника увійшли матеріали Тринадцятої наукової конференції “Острозькі краєзнавчі читання”, яка відбулася 11 червня 2015 року в м. Острозі Рівненської області і була присвячена пам’яті острозького краєзнавця, археолога й етнографа Олександра РОМАНЧУКА (1949–2014).

УДК 908(477.81)
ББК 63.3 (4Укр – 4Рівн)

Матеріали друкують згідно з оригіналами авторських текстів.

У разі передруку посилання на науковий збірник обов’язкове.

Збірник видано на кошти Державного історико-культурного заповідника м. Острога (директор – С. Кибкало)

Успенський собор.

Ще одна з вулиць Володимира названа іменем Мирослава Зубінського (1905-1978). Мирослав Григорович – талановитий художник, учень Олекси Новаківського – організатора першої на Західній Україні художньої школи.

Чудові пейзажі і натюрморти Зубінського зберігаються у нашому історичному музеї.

Впродовж віків місто Володимир було поліконфесійним і мультикультурним: тут мирно проживали представники різних культур, національностей і релігій. Зокрема, у XVIII столітті у нас мешкав Соломон Готліб – єврейський святий, один з керівників релігійного руху хасидів. Двері його будинку були завжди відкриті для усіх страждаючих людей – незалежно від національності і релігійної приналежності. Готліб пророкував, що Володимир-Волинський ніколи не зачепить стихійне лихо, бо це місто намолене багатьма праведними людьми.

Отож, туристи і гості Володимира-Волинського зможуть дізнатися багато цікавого з минулого нашого краю не лише завдяки пам'яткам архітектури, але і завдяки життєвим історіям видатних людей, які тут народилися і проживали, якщо вони відвідають місця, де свого часу мешкали ці непересічні особистості.

Література

1. Пушкар Н., Янович Б. Даміан Герштанський – священик, сенатор Державної Думи Росії і Речі Посполитої // Минуле і сучасне Волині і Полісся. Олександр Цинкаловський і край. Науковий збірник. Випуск 27. – Луцьк, 2008.

2. Мандзюк Ф. Свято-Успенський собор у Володимирі-Волинському. – Луцьк, 2008.

3. Цинкаловський О. Княжий город Володимир. – Львів, 1935.

4. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся. – Вінніпег, 1984.

5. Янович Б. Олександр Цинкаловський: повернення із забуття // Минуле і сучасне Волині і Полісся. Олександр Цинкаловський і край: Науковий збірник. – Випуск 27. – Луцьк, 2008.

Наталія БЕЗМАТЕРНИХ

Інтерактивне музейне свято, як нова форма музейної роботи.

(На прикладі участі Художньо-меморіального музею

І. Ю. Рєпіну в м.Чугуїв в акції «Ніч музеїв»)

У сучасних умовах музеї стоять перед необхідністю переосмислення ролі себе винятково як науково-просвітницької установи. В першу чергу це необхідність переглянути свої методи і форми роботи відповідно до нових умов, з урахуванням змін, що відбуваються в соціумі, а також накопиченого досвіду у світовій практиці музеєзнавства.

Музей поступово стає не лише науково-просвітницьким закладом з традиційним набором екскурсій і лекцій, а й місцем проведення освітнього дозвілля. Необхідність враховувати об'єктивні потреби людей, що хочуть у свій вільний час поєднувати пізнання з розвагою, змушує сучасні музеї використовувати видовищно-ігрові та інші інтерактивні форми організації діяльності своїх відвідувачів.

Сьогодні музей вирішує ряд соціально значущих завдань, серед яких все більш помітні позиції займає освітня організація дозвілля. У той же час, музей змушений вступати в конкурентну боротьбу з індустрією розваг, а також з постійно зростаючим потоком інформації мас-медіа та комп'ютерними технологіями [3, с. 136]. Але основна маса людей, яка звикла отримувати інформацію за допомогою ЗМІ, не замислюється про те, яка її справжність і інтерпретація. Музейна інформація відрізняється достовірністю і точністю, але часто несучасна подача матеріалу не представляє інтересу для відвідувача, розбещеного можливостями сучасних технологій [1, с. 162]. У цих умовах перестають бути ефективними традиційні форми роботи музеїв. У зв'язку з цим виникла необхідність удосконалити форми експозиційної та просвітницької діяльності, включити в свою роботу нові доступні для сприйняття способи подачі матеріалу, що мають ігрові, інтерактивні складові, які фокусуються на музейній аудиторії [5, с. 305]. Інтерактивність (англ. Interaction – взаємодія) в умовах музею – метод, що дає можливість відвідувачеві і музейному співробітнику включитися в продуктивний діалог з музейним середовищем, в якому, крім експозиції, можуть бути створені спеціальні зони, насичені різного роду музейними предметами або їх моделями, що дозволяють активізувати візуальний, тактильний і вербальний канали сприйняття [4, с. 206].

Наш музей для вирішення подібних завдань вибрав комплексну форму роботи – музейне свято, яке проводиться в рамках акції «Ніч музеїв» вже

четвертий рік поспіль. Перша участь нашого музею в цій акції відбулася в 2011 році, захід називався «Музейна ніч з Марією Магдалиною» і був присвячений картині чугуївського художника XIX сторіччя Павла Триказова «Марія Магдалина». Під час свята глядачі змогли не лише побачити картину, а і взяти участь у зборі грошей на її реставрацію. Для них був підготовлений фільм і літературно-музична композиція, присвячені історії цього біблійного персонажа у світовому мистецтві.

У 2012 році меморіальний відділ підготував інтерактивну екскурсію під назвою «Екскурсію веде Ілля Рєпін». Художня галерея надала можливість чугуївцям побачити виставу «Історія кохання», зіграну акторами студентського театру Народної Української Академії «На Лермонтовській, 27».

Красназавчим відділом проводилася інтерактивна виставка загадок «Світ забутих речей», яка включила в себе і виставку, й історичну гру. Подібні види роботи отримали розвиток за кордоном і вже активно почали впроваджуватися й вітчизняними музеями [6, с. 69]. Така форма як інтерактивна виставка, припускає активну участь, дозволяє проявити свої інтелектуальні здібності, здійснити самостійний пошук кожному відвідувачу музею.

Після ретельного вивчення фондів музею для виставки було ретельно відібрано 45 автентичних предметів. Майбутні експонати вибирали за принципом «загадковості», тобто предмети, чие призначення неспеціалісту важко визначити. Невелика кількість експонатів дозволила акцентувати увагу відвідувачів на кожному з них і дала можливість зрозуміти неповторність та унікальність музейного предмета. Експонати виставки не були підписані. Для того, щоб допомогти відвідувачам, на етикетках залишені невеликі підказки, за допомогою яких вони повинні самі вгадати, що за предмет перед ними лежить, і як його використовували в минулому. В ході огляду експозиції гостям належало розгадати кросворд, який складався з правильних назв предметів. Крім того, частина виставки була

зайнята грою, яку ми умовно назвали «Хронологія».

У 2013 році всі три відділи музею проводили заходи з інтерактивними елементами: красназавчий відділ створив «відеоподорож» «У глиб віків», присвячену давній історії місцевості з елементами театралізації, в якій мали можливість взяти участь відвідувачі музею. Меморіальний відділ організував майстер-клас акварельного живопису «Відчуй себе художником», квест на території садиби музею «Знайди репінську картину». І з настанням сутінків відбулася інсталяція «Вікна репінського дому», де в примарному освітленні відвідувачі змогли розглянути сцени з життя родини художника. Завершувала «Ніч музеїв» художня галерея показом робіт творчої арт-гільдії «ВАМ» – молоді художники організували виставку «Трогательное искусство» в підвалах будівлі штабів військових поселень, до всіх робіт і скульптури можна було торкатися руками. Для старшого покоління була організована мультимедійна презентація «Історія будівлі Штабів військових поселень» (саме в цій будівлі розміщується сьогодні Художня галерея). Так як заходи проводилися в ще не відреставрованих приміщеннях, відвідувачам видавалася крейда і прямо на стінах вони писали свої побажання та подяки музею.

Остання «Ніч музеїв» в 2014 році в зв'язку з напруженою ситуацією в країні проводилася в звуженому форматі – лише в красназавчому відділі. Це було відкриття виставки «Від городища до фортеці», на якому відвідувачі мали змогу відчутися археологами та долучитися до створення фрагменту експозиції.

Всі заходи проводилися в День музеїв у рамках міжнародної акції «Ніч музеїв». Це мало велике значення для залучення в музей місцевих жителів, для яких постійна експозиція музею знайома, звична, і тому не так цікава, а участь у музейному святі дозволила їм побачити музей у незвичному ракурсі.

Використання музеєм нових форм роботи дає можливість значно розширити аудиторію. За шість годин роботи в музеї побувала кількість людей, яка зазвичай проходить за 2-3 місяці.

Наші спостереження показали, що не менше 85% учасників наших заходів поєднують їх з оглядом основних музейних експозицій, а частина повертається сюди в інші дні, щоб детальніше ознайомитися з музеєм або привести своїх друзів. Таким чином, впровадження нових форм та інтерактивних методів роботи збільшує кількість відвідувачів. Якщо в 2008-2009 рр. у зв'язку з кризою, відвідуваність музею зменшилася, то з 2010 року спостерігається стабільне збільшення числа відвідувачів музею.

Також ми проаналізували книги відгуків, повідомлення в засобах масової інформації, відгуки

на сторінках музею в соціальних мережах про заходи проекту «Ніч музеїв», і зробили висновок, що подібні нові форми комплексних заходів стимулюють інтерес до музею і є відповіддю на зростаючі потреби різних груп населення в нетрадиційному спілкуванні з музеєм. Втілення таких форм є умовою успішного розвитку музею, поліпшення якості роботи, і вони забезпечують різноманітність музейних послуг.

Література

1. Аверкин М. Г. Модификация форматов коммуникативного взаимодействия современного музея // Вопросы музеологии. – 2010. – № 2. – С. 17-164.
2. Галкина Т. В. Основы классификации музейно-педагогических форм в российских музеях // Вопросы музеологии. – 2011. – № 2. – С.145-153.
3. Салтанова М. В. Игровые принципы в организации экспозиционного пространства музея // Вопросы музеологии. – 2010. – № 1. – С.133-140.
4. Столяров Б. А. Музейная педагогика. История, теория, практика: учеб. пособие. М., : Высш. школа, 2004. – 216 с.
5. Юрнева Т. Ю. Музееведение: Учебник для высшей школы. – М.: Академический проспект, 2003. – С. 560.
6. Юхневич М. Ю. Я поведу тебя в музей: Учебное пособие по музейной педагогике/ М-во культуры РФ. Рос. ин-т культурологии. – М., 2001. – С. 223 – М., 2001.

Тетяна ЯЦЕЧКО-БЛАЖЕНКО,
Світлана ЯЦЕЧКО

Значення педагогічної практики у формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх музейних працівників

Школи і музеї є цілком незалежними установами, кожна з яких виконує певні функції і має свої властиві особливості. Однак, між ними так багато спільного, що їх можна було б об'єднати в єдиний освітній комплекс. Руйнування одного із них відразу ж негативно позначиться на стані суспільства і держави, і може загрожувати падінням моральності і втратою патріотизму.

Школи і музеї надають єдиний освітній простір і певним чином вирішують питання виховання та освіти. Тільки якщо для школи освіта і виховання є пріоритетними напрямками діяльності, то музей зі своїми завданнями і функціями цілком міг би стати закладом додаткової освіти та виховання.

Відповідно до сучасних вимог до освіти музей володіє набагато більш ширшими діапазонами можливостей, ніж школа чи ВНЗ для вирішення деяких завдань і проблем виховання та освіти. Головними функціональними можливостями музею є розвиток здатності отримувати інформацію з першоджерела, формування понятійного апарату через спостереження предметів матеріального світу, суміщення процесу пізнання з позитивними емоціями. Саме тому на сучасному етапі розвитку музейної справи України дуже важливою є роль студентів, які навчаються за спеціальністю «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури».

Процес професійного становлення студентів – майбутніх музейних працівників – неможливий без навчальної педагогічної практики. В Східно-європейському національному університеті імені Лесі Українки студенти спеціальності «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури» проходять педагогічну практику на IV курсі.

Педагогічна практика для студента-музейника є дуже складним і відповідальним етапом на шляху до здобуття своєї професії. В період практики, коли студенти-практиканти входять у нову соціальну роль, безпосередньо знайомляться з професійно-педагогічною діяльністю, дуже важливо вселити їм думку про те, що «творчість – це не якась окрема сторона педагогічної праці, а найсуттєвіша і необхідна її характеристика» [1, с. 94].

Педагогічна діяльність вимагає глибоких знань у різних галузях науки. Зміст вищої педагогічної освіти складається з таких блоків, як культурологічний, психолого-педагогічний, предметний і методичний. Їх єдність і тісна взаємодія забезпечують високу педагогічну культуру і педагогічну майстерність

Ганна ЮРЧЕНКО

Музейники, краєзнавці, місцева преса – соратники чи антагоністи?

Людей завжди цікавила історія. Ця цікавість тим сильніша, чим давніша та героїчніша давнина схована в товщі землі. І як не дивно, пересічним громадянам хочеться жити в місті, котре є старим. І чим старішим, тим краще. Дивно, тому що ні для статусу міста, ні для його економіки не має значення – 370 йому років чи 1200.

Ні на давнину, ні на героїзм історія Харківщини не обділена. Тому і цікавляться нинішні жителі історією своєї землі. Цю цікавість активно підтримує місцева преса. Час від часу на шпальтах газет з'являються статті, присвячені найдавнішому минулому. Публікації ці відрізняються і за змістом, і за якістю написання.

Метою даної статті є аналіз публікацій двох газет Чугуївщини – «Красной звезды» і «Новостей Чугуєва», в котрих мова йде про археологічне минуле регіону. Ми свідомо не беремось аналізувати статті, присвячені більш пізній історії краю, адже такі статті виходять чи не в кожному випуску газет. А от статей про найдавніше минуле не так і багато.

Актуальність дослідження викликана тим, що подібні статті не відрізняються якістю, адже написані не професійними істориками, а краєзнавцями-любителями. Але разом з тим ці статті викликають певний ажітаж серед вчителів місцевих шкіл. Вони готові навіть брати їх за основу курсу «Рідний край». І біда в тому, що альтернативи вчителі не бачать. Наукові статті та монографії їм немає коли читати, та і не завжди вони доступні. З невідомих причин, статтю, присвячену найдавнішій історії краю, підготовлену працівниками Краєзнавчого відділу Художньо-меморіального музею м. Чугуїв редакція однієї з названих газет не надрукувала.

Отже, всі статті, котрі з'являлись у пресі, нами розділено на три групи:

- статті, підготовані професійними істориками та археологами;
- статті, написані журналістами на основі інформації, отриманої від істориків;
- статті, написані любителями-краєзнавцями на основі вільної трактовки науково-популярної літератури.

В 90-ті рр. XX ст., коли лише починав зростати інтерес пересічних громадян до археологічного минулого, на сторінках газети «Красная звезда» вийшла серія коротких заміток краєзнавця А. Зінченка. Археологічне минуле краю там описувалось як в підручниках з археології того часу – називається ряд культур, таких як ямна, катакомбна, зрубна та інші. Згадується прізвище

В.О. Городцова, одного з перших професійних археологів, котрі досліджували наш край. Проте, минуле там описано в найкращих традиціях лінійної концепції розвитку історії. Так, наприклад генеза катакомбної культури виводиться з ямної, котра була попередницею на цій території. Проте, вже на той час стало зрозуміло, що все відбувалось не так просто, як здавалось на перший погляд. Так, наприклад, ямна і катакомбна культура певний час співіснували. Крім того, ареали ямної та катакомбної культури значно відрізняються. Статті написані для місцевої газети і розраховані, очевидно, на пересічного читача. Проте, вони рябіють такими термінами як «археологічна культура», «локальні варіанти», «примітивна родоплемінна організація». Висновки зроблені на основі загальної інформації і жодних конкретних даних про Чугуїв та Чугуївщину не містять [див. для прикладу 4].

Це і не дивно, адже довгий час означений регіон досліджувався лише розвідками, а стаціонарних досліджень не проводилося. Щоправда, випадково були відкриті і незначними площами досліджені поховання біля сіл Кочеток, П'ятницьке та Нова Покровка. Тільки в 1996 році було вперше закладено шурф в центрі сучасного міста Чугуїв. Лише через 10 років дослідження продовжились. Археологам вдалось з'ясувати певні деталі. І головне – що мис люди почали укріплювати лише в ранньому середньовіччі (у VIII ст.), а не на початку залізного віку (в VI ст. до н.е.), як вважалося раніше. Слідів же ні скіфського, ні слов'янського населення виявлено не було. Хоча за межами городища такі пам'ятки і виявлені. Проте, городище досліджене незначними площами і тому багато таємниць ще сховано в товщі ґрунту і сміття наступних епох. Разом з тим, навіть такі незначні території все одно дозволяють досліднику городища Г. Є. Свистуну робити певні висновки. Своїми висновками дослідник радо ділиться з журналістами. Це абсолютно зрозуміло, адже ситуація, що склалась навколо історичного центру міста та інших пам'яток археології в його околицях, викликає занепокоєння. Через своє географічне розміщення і історичний центр Чугуєва, і, наприклад, городища біля села Кочеток, потрапляють в поле зору бізнесменів, котрих історія, навіть героїчна, абсолютно не цікавить.

Статті, написані журналістами на основі бесід із Г. Є. Свистуном становлять другу групу публікацій. Так вже сталось, що газетний матеріал викликає зацікавлення читачів лише в тому випадку, коли він наділений гучним заголовком. Тому ми маємо статті з назвами «Чугуєву – 1200 років?!»; «Основные открытия еще впереди»; «Город древних металлургов»; «Чугуев древнее Харькова?» [5]. Часто журналісти, не маючи профільної освіти і не бажаючи розбиратись в термінологічних термінах, підміняють поняття «місто» (російською – город)

та співзвучне «городище». Так, за визначенням термінологічних словників, для того, аби поселення вважалось містом, йому потрібні не лише оборонні споруди, а і монументальна архітектура, економічна незалежність і це місто має бути центром торгівлі (хоча б міноюї) та адміністративним центром. Проте, як відомо, ремісничі центри такими не були. А значить до городища біля с. Есхар, термін «місто» не варто застосовувати, як це робить А. Левченко у статті «Город древних металлургов». Проте, варто засвідчити подяку до автора. Адже «Вечерка» – не районна, а обласна газета. І підняті на шпальтах такої газети питання мають шанс отримати більше уваги, ніж матеріали міських та районних газет. А. Левченко акцентував увагу на факті руйнування пам'ятки археології, проте, на жаль, необхідного резонансу публікація не викликала.

Крім небажання занурюватись в термінологічні тонкощі, журналістів також мало цікавлять загальновизнані правила визначення віку міст. Загальновизнаною і прийнятною практикою є визначення віку міста згідно з першою згадкою його назви в писемних джерелах, а не за датуванням археологічних знахідок, зроблених на його території і навіть не датою побудови перших укріплень.

Останнім часом велику увагу до себе привертають статті, написані краєзнавцем В. Левченко. Не дивлячись не те, що він – історик за освітою, його статті, м'яко кажучи, не зовсім наукові, а висновки – завчасні. Так, в середині 2011 року місцева газета «Новости Чугуєва» надрукувала велику за обсягом статтю В. Левченка «С чего начиналась Родина» [6]. Стаття присвячена виходу в світ книги з однойменною назвою і побудована як діалог краєзнавця з журналістом. В ході розмови В. Левченко стверджує, що ця його книга – перше друковане видання, присвячене історії міста. При цьому тактично мовчить, що ще в 2010 році вийшла книга Г. Є. Свистуна «Чугуївське городище. Археологічні дослідження 2009 р.». В ній, крім звіту за польовий сезон, поданий короткий дайджест історії міста, з аналізом письмових пам'яток та археологічних досліджень попередніх років [7]. Крім цієї маленької «неточності», в самій статті також багато чого «цікавого». Чого лише варті твердження, що Чугуївщина та прилеглі до неї території були місцем становлення Homo Sapiens. Або наступна цитата з тієї ж статті: «Письмово зафіксована історія Чугуївщини починається зі скіфського владарювання». І якщо перша фраза абсурдна сама собою, то другу варто пояснити. Так, дійсно, в «Історії» Геродота йдеться про населення, котре мешкало на теренах сучасної України в VII-III ст. до н. е. [2]. Але історики до сих пір сперечаються щодо локалізації тих племен, котрі згадує «батько історії». І вже однозначно, що конкретно про територію сучасної Чугуївщини мова там не йде.

Хоча пам'ятки раннього залізного віку на території Чугуївщини археологи знайшли, але сумнівно, що про них хоч півсловом згадується в «Мельпомені» Геродота. До того ж, В. Левченко стверджує, що Геродот доходив у своїх мандрах аж до середньої течії Сіверського Дінця, хоча історики сходяться на думці, що «батько історії» не бував північніше Ольвії, а інформацію йому постачали торговці та військові. Далі, пропускаючи декілька століть, краєзнавець переходить до раннього середньовіччя – VIII-X ст. н. е. Краєзнавець стверджує, що городище салтівського часу безумовно мало назву «Чугуїв». Так, писемні джерела XVI ст. фіксують на території сучасного Чугуєва залишки так званого «Чугуєва городища» [7], але жоден письмовий документ, жодна археологічна знахідка, не підтверджують думку про те, що фортеця аланського часу називалась «Чугуєвом». Проте, у В. Левченка є свої докази цього «факту». Він використовує співзвучність назв «Чугуїв» та «Чешуєв». Ретроспективно місто попереднього (салтівського) часу також мало співзвучну назву. Чешуєв – одне з трьох літописних половецьких міст. Їх локалізація теж залишається спірною темою в літературі [1, с. 26-37]. Археологи і справді знайшли сліди перебування руського війська на Харківщині під час походу 1111 року. Але навіть сам автор розкопок не береться стверджувати, що на місці знахідки дна горщика з тамгою Мстислава у XII ст. існувало місто чи навіть поселення і навіть допускає думку, що горщик могли розбити як в 1111 році, так і в 1116 [8, с. 116-129]. Також цікавим є твердження В. Левченка про «освячення Чугуївщини аланами на 263 роки раніше, ніж Києва Володимиром». Варто зазначити, що алани були знайомі з християнством, ще коли перебували на Кавказі. Але, судячи з поховань Верхнього Салтова, ті з них, котрі мешкали на Сіверському Дінці, залишались язичниками. А, отже, не могли навернути в християнство і місцеве населення з Чугуївщини. І вже смішно виглядає така «точна дата» цього навернення в християнство – 725 рік н. е. А отже, судячи зі статті, цього року Чугуїв святкує 1390 років з моменту заснування і з моменту «освячення». Не будемо коментувати фразу «Харків виник на порожньому місці у XVII ст.», її заперечують археологічні дослідження історичного центру Харкова попередніх (навіть до 2011 року) сезонів [3, с. 72].

Зрозуміло, що ні музейники, ні археологи не могли залишити цю статтю без уваги. Музейними співробітниками була написана стаття-відповідь, котру запропонували все тим же газетам, в котрих вийшли «С чего начиналась Родина». Але редакції і «Красной звезды» і «Новостей Чугуєва» відмовились її розміщати на своїх шпальтах.

Після 2010 року активних археологічних досліджень історичного центру Чугуєва не відбувалось. А тому і не з'являлись такі «сенсаційні» статті.

Але всі попередні роки археологи, котрі вивчали Чугуїв та його околиці, досить часто висвічували у пресі та в мережі результати своєї роботи [9]. Тому, з відновленням археологічних досліджень історичного центру міста, можна чекати на появу нових «сенсацій» та нових «досліджень» краєзнавців. До того ж, поступово міняється ставлення редакцій місцевих газет до роботи музею. Так, вони стали користуватись матеріалами з офіційного сайту музею. І навіть час від часу публікувати на сторінках газети матеріали, розміщені на ньому. Отже, з пресою музейники можуть бути соратниками. А от з «краєзнавцями»...

Література

1. Бубенок О.Б. «... И города пойма половецкие, Галин, Чешуев, Сугров...» // Східний світ. – 2009. – №1, – С. 26-38.

2. Геродот. Історія України написана у V ст. до нашої ери Геродотом: пер. с грец. / Геродот; Пер., передмова С.К. Спасько; Накладом Г.В. Коваленко; Ред. Т.А. Хуторна. – Київ: Видавництво «ФОРМ» Стебеляк О.М., 2012. – 143 с.: іл.

3. Голубева И.В. Новые археологические исследования

в историческом центре Харькова // Проблемы истории и археологии Украины. Материалы VI Международной научной конференции, посвященной 150-летию со дня рождения В.П. Бузескула. – Х., ООО «НТМТ», 2008. – С. 72.

4. Зинченко А. Наш древний край // Красная звезда. – 1991. – 15 октября та інші випуски цієї ж газети за 1991 рік.

5. Н. Васильев. Основные открытия еще впереди // Новости Чугуева. – 2006. – № 29. – 15 июля; А. Левченко. Город древних металлургов // Вечерка. – 2007. – 27 июля; Филипп Дикань. Чугуев древнее Харькова? // http://media-obektiv.com/pages.php?gazeta_id=166&material_id=12&page=4.

6. С чего начиналась Родина // Новости Чугуева. – 2011. – №31-32.

7. Свистун Г.Е. Чугуївське городище. Археологічні дослідження в 2009 р. – Х., «Мачулін», 2010. – 98 с.

8. Свистун Г.Е., Зинченко А.Н. Знамено Мстислава Великого с городища Кочеток-1 // Харьковский историко-археологический сборник. – Выпуск 5. – Харьков, 2009. – С. 116-129.

9. Шевченко О. А. Археологические находки на Чугуевщине – 2005 // <http://repin.chuguev.net/archeolog.htm>.